

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЯЗЫКОВ

На правах рукописи

НАРГИЗ РАМИЗ ГЫЗЫ СЕИДОВА

О ДИСТРИБУЦИИ КВАНТИФИКАТОРНЫХ ВЫРАЖЕНИЙ
ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ

5709.01 – Романские языки

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по филологии

Баку – 2017

Работа выполнена на кафедре французского языка Азербайджанского университета языков.

Научный руководитель: доктор наук по филологии, профессор
Афган Али оглу Абдуллаев

Официальные оппоненты: доктор наук по филологии, профессор
Саида Ибрагим гызы Ибрагимова

доктор философии по филологии, доцент
Ульфат Закир оглу Ибрагим

Ведущая организация: кафедры романской филологии
и Общего и русского языкознания
Бакинского Славянского университета

Защита состоится _____ 2017 г. в _____ часов на заседании Диссертационного совета Д.02.081 по защите диссертаций на соискание учёной степени доктора наук и доктора философии в Азербайджанском университете языков.

Адрес: AZ 1014, г. Баку, ул. Рашида Бейбутова, 134.

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеке Азербайджанского университета языков.

Автореферат разослан _____ 2017 г.

Учёный секретарь
Диссертационного совета Д.02.081,
доктор философии по филологии, доцент

Г. А. Алиева

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

В современной лингвистике сосуществуют два противоположных направления развития: тенденция к интеграции и тенденция к дифференциации различных языковых явлений. Теория функциональной грамматики предоставляет возможность работать в обоих этих направлениях. С одной стороны, исследование функционально-семантических полей позволяет объединять явления различных языковых уровней на основе наличия у них общего категориального значения. С другой стороны, ориентация на содержание позволяет более четко дифференцировать разные семантические сферы и более подробно описывать отдельные средства реализации той или иной языковой категории. Так, например, в рамках функционально-семантических полей компаративности с общекатегориальным значением степени признака можно выделить несколько взаимопересекающихся и взаимодействующих микрополей с определенным набором конститuentов. Кванторами называются лексические единицы, отражающие количественные характеристики качественных слов. Выбор такого объекта исследования объясняется тем, что до сих пор в лингвистике предпринимались в основном попытки описания средств реализации категории компаративности как системы или ее отдельных подсистем. Такие исследования проводились на материалах языков с различными системами, к которым было уделено гораздо меньше внимания. В основном изучались синтетические и аналитические формы степеней сравнения. Слова-кванторы во французском языке еще не становились самостоятельным объектом лингвистического исследования. Таким образом, довольно большой пласт языковых единиц, функционирующих в сфере категории компаративности, остается недостаточно исследованным, что открывает возможности для дальнейшей работы в этой области и обуславливает актуальность темы предлагаемого исследования.

Актуальность темы обуславливается в первую очередь тем, что слова-кванторы во французском языке до настоящего времени не были объектом специального исследования. В данном исследовании сделана попытка показать характерные особенности взаимодействия между количественным выражением и массовыми или количественными различиями, существующими в номинальной системе. Как показывает изученная литература, массовые /

количественные различия номиналов (именных сказуемых) часто сравнивают с видовыми различиями в глагольной области. Неограниченные глаголы, сравниваются с массовыми существительными, а предельные глаголы – с исчисляемыми существительными. Сходства отражаются лишь частично, по мере того, как они сочетаются с кванторами. Как видно, есть определенные противоречия в сравнениях. Поэтому есть необходимость внести ясность во все эти вопросы, представляющие интерес не только для французского языкознания, но и в плане изучения данной области в других языках.

Объектом исследования являются именные и глагольные словосочетания с кванторными словами во французском языке.

Предметом исследования – дистрибуция именных и глагольных словосочетаний.

Целью исследования является выявление дистрибуционных потенциалов кванторов как средств выражения компаративности в именных и глагольных сочетаниях во французском языке.

Для достижения этой цели предполагается решение следующих задач:

- 1) исследование вещественных и количественных свойств существительных и глаголов и их компаративности;
- 2) выявление кванторов, наличествующих в современном французском языке, охарактеризование свойственных им значений и функций;
- 3) классификация кванторов по семантическим и функциональным особенностям в контексте с VPs и NPs;
- 4) выявления потенциалов кванторов в контексте с VPs и NPs с точки зрения прагматики;
- 5) установление роли, которую играют кванторы, при презентации градуальности качества;
- 6) контекстуальные возможности кванторов;
- 7) выявление случаев грамматикализации кванторов в контексте с VPs и NPs;
- 8) выявление сочетаемостных возможностей кванторов и особенностей их сочетаний с адноминальными (приименными) словами различной семантики;

Гипотеза исследования. Если предположить участие кванторов в информационной структуре, то в деривационной истории таких конструкций, как сочетание лексических (NPs) и глагольных (VPs)

структур предполагает уточнение деривационной модели кванторов. Ключевым наблюдением является то, что свойства позиции, в которой находится часть такой конструкции квантифицируемая именная и глагольная группа, совпадают с независимо обоснованными в литературе свойствами позиции.

Материалы и источники исследования. Материалом исследования послужили тексты, содержащие именные и глагольные сочетания с кванторами, а источниками – французская и английская художественная литература XX века.

Положения, выносимые на защиту:

- высокая частотность употребления кванторов для выражения значения степени признака в современном французском языке обусловлена наличием в этом языке множества кванторов степени, способных выражать разнообразные значения;

- кроме отражения количественных характеристик качественных слов кванторы могут выполнять также различные прагматические функции;

- кванторы составляют ядро VPs и NPs сравнения и занимают центральное или периферийное положение в микрополях в зависимости от того, в каких микрополях они представлены;

- возможности квантора градуировать значение зависят от количества в нем качественных сем;

- сочетания VPs и NPs с кванторами могут выступать в адвербиальной, атрибутивной и предикативной функции.

Теоретическая значимость диссертации заключается в том, основные ее положения могут быть использованы для изучения данной области в других языках, а также для типологического исследования микрополей VPs и NPs компаративности в различных языках.

Практическая значимость работы. Результаты исследования могут быть применены при составлении специальных курсов и учебных пособий для студентов филологических факультетов высших учебных заведений.

Методы исследования. В диссертации в различных целях и разной степени применяются методы компонентного, контекстологического, дистрибутивного, трансформационного и количественного анализа.

Апробация. Основные положения данного исследования нашли свое отражение в статьях, изданных в Азербайджане и за рубежом.

Структура работы. Диссертационное исследование состоит из введения, трех глав, заключения, списка, использованной литературы, включающего **160** наименований.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ

Во *Введении* обосновывается актуальность работы, ее теоретическая и практическая значимость, научная новизна, определяются предмет и объект исследования, раскрываются его цели и задачи, даются методы лингвистического исследования, а также структура работы.

Первая глава называется “*Вещественные и количественные свойства существительных и глаголов*”. В ней рассматриваются “*Вещественные и исчисляемые существительные*”, “*Конструкции вещественных существительных, исчисляемых существительных и формы множественного числа*”, “*Количественные и тематические структуры*”.

В этой главе представлен обзор параллелей и различий между характерными именными и глагольными системами, чтобы узнать, как они взаимодействуют с количественными выражениями. В этой связи массовые/количественные различия являются центральным пунктом. Нижеуказанный пример показывает взаимодействие между количественным выражением и массовыми или количественными различиями, существующими в номинальной системе. В то время как *beaucoup de (une grande partie de)* выбирает вещественное существительное (*beaucoup de*), *de nombreux* сочетается с исчисляемым существительным во множественном числе как в следующих примерах:

a. *Jean mange trop de pain/de *sandwiches au petit-déjeuner.*

b. *Jean mange trop de sandwiches/*de pain au petit-déjeuner.*

Массовые/количественные различия номиналов (именных сказуемых) часто сравнивают с видовыми различиями в глагольной области. Неограниченные глаголы, в том числе *courir*, сравниваются с массовыми существительными, а предельные глаголы, такие как *courir dans la maison*, сравниваются с исчисляемыми существительными. Тем не менее, как станет ясно из данной работы, сходства лишь частично отражаются, по мере того, как они сочетаются с кванторами.

Данная глава служит введением к остальной части диссертации, где в центре нашего внимания будут представлены количественные выражения. Время Qs будет указываться постольку, поскольку оно иллюстрирует аспекты массовых/количественных различий.

В первом разделе обсуждаются массовые/количественные различия в номинальной системе, а во втором проводится сравнение вещественных и количественных свойств существительных с вещественными и количественными свойствами глагольных фраз. Анализ показывает, что глаголы обладают массовыми/количественными различиями несколько схожими с имеющимися в номинальной системе. Наряду с параллелями, есть также некоторые поразительные различия, наиболее заметным из которых является то, что массовые/количественные различия в вербальной системе носят в значительной степени композиционный характер, и зависят от эталонных свойств аргументных именных фраз. Эти аргументы, как говорится, и “отмеривают” событие. Основное семантическое различие между вещественными и количественными существительными заключается в том, что количественные выражения всегда предоставляют нам критерий для подсчета, а вещественные существительные нет. Существительные, такие как *l'eau, l'or u le vin* – вещественные и относятся к субстанции, а такие, как *le lac, la bague u la bouteille* являются исчисляемыми и относятся к объектам. Различие между этими двумя типами существительных оправдывается их синтаксической классификацией. Наряду с существительными, относящимися к физическим объектам (исчисляемыми) и к сущности (вещественными), существуют и абстрактные существительные, которые разделяют вещественный или количественный синтаксис с количественными или вещественными существительными. Количественные существительные, типа *l'idée, la caractéristique*, и *l'opinion* не относятся к физическим объектам, но предоставляют критерий подсчета и принимают в распределении количественных существительных, тогда как существительные *le bonheur u l'appréciation* в этом не участвуют, функционируя в качестве вещественных существительных.

Также невозможно не сказать о переходе вещественных параметров в количественные и vice versa. Таким примером является пара *la poule/le poulet*. Начав с исчисляемого существительного *la poule*, мы можем образовать вещественное существительное *le poulet*, которое относится к куриному мясу. На основе вещественного

существительного *la bière* мы можем образовать исчисляемое *de la bière* на основе перехода вещественных показателей в количественные, которые относятся к типу пива, или же наоборот подаче пива. Наблюдаемые процессы перехода затрудняют решение того, с каким именно типом существительного мы имеем дело. Если мы хотим показать, что в определенной конструкции возможны только вещественные существительные или только количественные существительные, мы должны исключить интерпретацию перехода. Отныне при невозможности вещественной или количественной формы будет ставиться знак #, который указывает, что данная форма невозможна, если только не имел место переход. Таким образом, использование # в # *de la bière* указывает на то, что форма *de la bière* возможна только тогда, когда вещественное существительное *la bière* перешло в количественную интерпретацию.

Исчисляемые существительные во множественном числе и вещественные существительные имеют много общего. Ядром их сходства является совокупное стандартное свойство, которое может быть описано следующим образом. Куайн ранее показал, что это есть свойство вещественных выражений. Возьмем, например, существительное *le thé*. Если жидкость в нашей чашке – это чай и жидкость в чайнике тоже, сумма этих жидкостей – также чай. Link¹ показывает, что простые исчисляемые существительные во множественном числе обладают этим свойством наряду с вещественными существительными – если животные в этом лагере лошади и животные в том лагере тоже лошади, животные в обоих лагерях лошади.

Более явные доказательства сходства вещественных существительных и форм множественного числа основаны на распределении количественных выражений. Количественные выражения, названные нами кванторами степени, образуют довольно большой кросс – лингвистический набор и будут подробно обсуждаться в последующих главах.

Во многих языках, существительные, употребляемые только во множественном числе и вещественные существительные могут иметь экзистенциальное чтение, тогда как существительные, употребляемые только в единственном числе – этого могут.

¹ Link G. The Logical Analysis of Plurals and Mass Terms: A Lattice-theoretical Approach. Meaning, Use and Interpretation of Language. Edited by R.Bauerle, C.Schwarze and A. von Stechow, WalterdeGruyter. Berlin, 2009, pp. 302-323.

Французский является исключением в том, что существительные, употребляемые только во множественном числе, и только вещественные существительные не могут быть использованы в качестве аргументов. Им всегда предшествует неопределенный детерминант *du/dela/des*. Различные формы соответствуют мужским и женским формам единственного и множественного чисел, соответственно-

a. *Jean a lu *(des) livres*

b. *Jean a mangé *(de la) glace*

Тем не менее, за исключением случаев невозможности использования их в качестве только именных фраз, французские существительные во множественном числе выступают в качестве реальных форм множественного числа.

В первую очередь, они непосредственно сочетаются с количественными числительными: *un livre - книга, deux livres - две книги*. На втором месте, фразы, такие как *trois enfants* трое детей возлагают на глагол множественное согласование. Мы осмеливаемся предположить, что даже при том, что французские существительные не явно отмечены признаками числа, они содержат функцию единственного или множественного числа, что делает их совместимыми с определенными Qs, включая числительные.

В переходе исчисляемого в вещественное, большую роль играет “универсальный шлифовальный станок” (этот термин введен Дэвидом Льюисом), который превращает исчисляемое существительное в вещественное. В принципе, любой количественный термин, имеющий физические объекты в своем обобщении может быть использован в соответствующем контексте в качестве вещественного члена.

Пример, иллюстрирующий идею, предложенную Глисоном, заключается в следующем. Мать Термит жалуется по поводу сына и говорит:

Jean est très fastidieux. Il va manger un livre, mais il ne touchera pas l'étagère. (Жан очень разборчив в еде. Он съест книгу, но не коснется полки.)

В этом примере типичное исчисляемое имя существительное используется в качестве вещественного. Существительные *le livre* и *l'étagère* соответствуют здесь материалу, из которого сделаны книги/полки. Существительные, не обозначающие физические объекты, не переходят из исчисляемых в вещественные.

Примерами существительных, которые не могут “пройти шрифтовку”, являются такие абстрактные исчисляемые существительные, как *la caractéristique* и *l’aspect*. Процесс перехода из количественного значения в вещественное происходит довольно регулярно. В общем, случаи, когда существительные, физические объекты, имеющиеся в их значении, могут подвергнуться перемещению, обозначая вещество из которого сделан объект, происходят чаще, чем другие.

В трудах последних лет, касающихся области вещественных/количественных различий утверждалось, что вещественные, исчисляемые существительные и существительные во множественном числе соответствуют алгебраическим структурам^{1;2;3}. В этом разделе мы представляем понятие полного смыкания полу-решетки, которое позволит нам определить опорные свойства, такие как совокупное и квантованное отношение. Статус вещественных существительных является предметом дискуссий. Согласно утверждению Бунта⁴ и Ландмана⁵, массовые существительные соответствуют структурам, которые не содержат минимальных частей. В таких существительных как *l’eau* нет обозначенной наименьшей частицы и, с лингвистической точки зрения утверждается то же самое для таких существительных, как *le mobilier*. С другой стороны, Chierchia⁶ предполагает, что нет структурного различия в области обозначения между исчисляемым существительным во множественном числе, например, *les chaises* и вещественным существительным *le mobilier*.

Класс вещественных существительных не следует рассматривать как единый однородный класс. Существует два типа: с одной стороны, “вещественные существительные”, у которых, похоже, имеется однородная ссылка, согласно подходу Бунта/Ландмана, и с

¹Abdullayev K.M. *Azərbaycan dili sintaksisinin nəzəri problemləri*. Bakı: Maarif, 1990, 283 s.

²Ли Тоан Тханг. *Пространственная модель: когнития, культура, этнопсихология (на материале вьетнамского и русского языков)*: Автореф. дис.... докт.филол.наук. М., 1993, 240 с.

³Никитин М.В. *Курс лингвистической семантики*. СПб.: 1997, 305 с.

⁴Bunt H. *Mass terms and model-theoretic semantics*. Cambridge University Press. Cardinaletti, 2008, 231 p.

⁵Landman F. *Groups, I.* *Linguistics & Philosophy* 12, 1989, pp. 559-605.

⁶Chierchia G. *Plurality of Mass Nouns and the Notion of Semantic Parameter*. Manuscript, University of Milan, 1995, 220 p.

другой стороны, “исчисляемые вещественные существительные”, или собирательные существительные, у которых имеются минимальные части. Вещественные существительные являются вещественными с синтаксической точки зрения (нет морфологии числа, невозможность совместного использования с количественными числительными т.д.) и с семантической точки зрения (не имеют минимальных частей), в то время как исчисляемые вещественные существительные являются вещественными лишь с синтаксической точки зрения, а не с семантической.

Исчисляемые вещественные существительные имеют структуру, аналогичную той, которая принята для множественного числа. В отличие от форм множественного числа они не сформированы на основе единичной формы, представляющей собой набор особенностей. В этом плане представляет интерес мандаринское наречие китайского языка, где у всех существительных есть распределительные характеристики вещественных существительных. В этом языке есть явные признаки того, что существует класс вещественных существительных, которые, по нашим предположениям, лексически предоставляют нам критерии подсчета. На следующем этапе мы покажем, что есть основания полагать о наличии подобных различий в таких языках, как английский, и что это в точности соответствует различию между реальными вещественными существительными, такими как *l'eau* и собирательными существительными, такими как *le mobilier*.

Подводя итоги, мы выдвигаем предложение о том, что вещественные существительные и формы множественного числа содержат скалярную q-позицию, в то время как исчисляемые существительные в единственном числе содержат не скалярную q-позицию. В отличие от g-позиции в скалярных прилагательных, q-позиция зависит от исходных свойств фразы, в которой она содержится. В остальной части данной работы будет использоваться и далее развиваться понятие q-позиции. Вещественные и количественные свойства существительных в определенной степени соответствуют видовым свойствам глагольных сказуемых. В обеих областях указательные признаки, такие как кумулятивный указатель, квантованный указатель и элементарный указатель играют роль, которая отвечает за структурные свойства области объектов и области событий. Предлагаем отобразить эти свойства в синтаксисе наличием ^-позиции, которая может быть либо скалярной, отражающей

масштаб, внесенный структурой полу-решетки присоединения, либо не скалярной. Выражения в форме единственного числа не имеют скалярной структуры, и, следовательно, содержат не скалярную позицию.

Номинальное вещественно/количественное различие - явление в основном лексическое. Статус существительного приведен в лексиконе, и сдвиги также имеют место в лексиконе. Что касается вербального количественного вещественного различия, на лексическом уровне важна только часть вещественно/количественных свойств. Мы считаем, что в лексиконе существует разница между вещественно вещественными (*courir*) и количественными вещественными глаголами (*sauter*), которые сопоставимы с различием между вещественно вещественными и исчисляемыми вещественными существительными. В обоих случаях у предикатов есть кумулятивный указатель, в то время как у количественных вещественных выражений имеются лексически определенные минимальные части, которых нет в вещественно вещественных выражениях. В вербальной системе нет четкой параллели номинальной оппозиции единственного//множественного числа, хотя есть несколько близких по значению явлений. Несмотря на лексические различия между глаголами, вербальное вещественно/количественное различие в значительной степени является синтаксическим явлением. Не только глагол определяет вещественный или количественный статус VP, при условии, что аргументы могут влиять на вещественно/количественные свойства VP.

Вторая глава называется "Формы реализации синтаксической конфигурации (sc)". Она включает разделы "Синтаксическое обобщение", "Два варианта реализации анализа SC", "Временная увязка и неограниченность".

Одним из основных различий между вербальным вещественно/количественным различием и номинальным вещественно/количественным различием является то, что счетность в вербальной системе, во многих случаях, определяется синтаксисом и семантикой аргумента NP глагола, а не лексическими свойствами самой формы глагола. Взаимодействие между глаголами и аргументами, которое приводит к этим интерпретациям, а также синтаксические конфигурации, в которых мы их находим, будет главной темой обсуждения данной главы.

В обсуждении влияния измерения и способа VP приобретать указательные признаки прямого внутреннего аргумента, мы утверждаем, что в соответствии с Hoekstra¹ прямые внутренние аргументы, измеряющие действия, следует рассматривать в качестве субъектов результативных SC. Было установлено, что результативные SC содержат инхоативный вспомогательный глагол. Позиция действия (е-позиция) в сетке этого вспомогательного глагола тета отождествляется с е-позицией в сетке матричного глагола. Мы отметили, что этот анализ более предпочтителен, нежели анализ временной увязки Hoekstra, даже если последний представляет менее пустой материал.

Чтобы объяснить эффект измерения, мы используем понятие \wedge -позиции и считаем, что q-позиция в сетке именного словосочетания, функционирующего в качестве субъекта результативного SC тета, отождествляется с q-позицией, связанной с инхоативным событием. Учитывая, что е-позиция в инхоативном действии и е-позиция в матрице глагола определены, q-позиции, связанные с данными е-позициями, также определены. Из этого следует, что указательные признаки субъекта SC, как это представлено q-позицией, соответствуют опорным свойствам VP. Идентификация q-позиции в качестве NP и q-позиции, связанной с позицией событий, следует рассматривать как свойство инхоативных глаголов. Эффект измерения в результате этой процедуры идентификации отменяется в случае, если SC содержит предикат типа *plus gros et plus gras*. Точная формализация этих процессов, и отчет о том, в контексте каких глаголов какой тип предиката может быть пустым – это вопросы, которые мы оставляем для дальнейших исследований. Синтаксическими обобщениями, которые она делает и принимает во внимание в контексте распределения аспектуального значения, можно оперировать в плане результативных SC, как это показано выше, мы подробно обсуждаем предложение Hoekstra, и приводим аргументы в пользу наличия начинательного вспомогательного глагола в SC. Мы указываем на то, что неограниченные результаты представляют собой проблему для анализа согласования времени и развиваем анализ на основе идентификационных процессов.

¹ Obenauer H.G. Aspects de la syntaxe A-barre. Effets d'intervention et mouvements des quantificateurs: Thèse de doctorat d'Etat. Université de Paris VIII. 2004, 389 p.

По мнению Milner¹ все аргументы могут влиять на свойства ограниченности предложения. Существует, однако, асимметрия между прямым внутренним аргументом и внешним аргументом. Неограниченный VP не станет ограниченным в результате наличия субъекта DP с квантованным указателем, как показано в примере ниже, но Verkuyl показывает, что такие именные конструкции, как *nobody* могут произвести неограниченное предложение в контексте ограниченного VP, которое является неограниченным:

a. *La fille a marché dans le jardin pendant une heure/dans une heure*
Неограниченный

b. *Les enfants ont marché dans le jardin pendant une heure/dans une heure*
Неограниченный

c. *Huit grands chênes ont entouré la maison pendant un hiver, dans un hiver*
Неограниченный

d. *Le neige a entouré la maison pendant un hiver /*dans un hiver*
Неограниченный

Является ли внешний аргумент простой именной конструкцией с кумулятивным указателем или нет, предложение является неограниченным.

В результате эффекта измерения, неограниченные результаты встречаются в контексте информантов SC, имеющих кумулятивные указатели (т.е. простые множественные или вещественные существительные). Еще несколько примеров, содержащих выраженный предикат SC, приведены в следующем примере:

a. *Ils ont essoré les confessions de lui tout le matin*

b. *Jean a chargé le foin dans le wagon pendant une heure*

c. *Jean a tout le matin/dans une heure le peuple à la station conduit*

d. *Jean a hier toute la journée/dans une heure tables nettoyage-balaye*

В контексте изменения таких предикатов состояния в результативных SC, как *plus gros et plus gras* – толще и толще, интересно пересмотреть проблемный статус глагола *pousser*. В литературе уделяется много внимания так называемым предложениям '*pousser le chariot*, потому что в зависимости от значения глагола указательные признаки объекта влияют на указательные признаки глагольной фразы в целом.

¹Milner J.C. De la syntaxe à l'interprétation. Paris: Editions du Seuil, 'Cyclicite successive, comparatives, et Cross – over en français.' Linguistic Inquiry 9:4, MIT Press, Cambridge Mass, 2006, pp. 679-693.

В третьей главе, под названием “Кванторы степени (DQs) и категориальная неполная идентификация” представлены два раздела, названные “Кванторы степени в контексте с VPs и NPs”, “Адноминальные кванторы”.

Кванторы степени (DQs) действуют и в номинальной и в вербальной системах. В следующем примере предоставлены несколько французских вариантов:

- a. *Jean a beaucoup/peu/énormément dansé la salsa*
- b. *Jean a lu beaucoup/peu/énormément de livres*

В этой главе приводится анализ неполной категориальной идентификации для DQs. Этот анализ дополнительно обосновывается на основе распределения DQs в контексте VPs и NPs. Способность DQ сочетаться с различными категориями можно рассматривать по-разному. С одной стороны, можно сказать, что различные категории, изменяемые с помощью DQ, указаны в лексиконе. С другой стороны, совместимость с различными категориями может быть связана с отсутствием категориального выбора. Как отмечалось во введении, мы отстаиваем идею, что первый вариант исключается. В случае если количественное выражение совместимо с различными категориями, это связано с неполной идентификацией или отсутствием категориального выбора, а не с множественностью категориального выбора. Элементы, названные DQs на основе их дистрибутивных признаков, могут быть различных форм: DQ *beaucoup de (une grande partie de)* представляется употреблённым в качестве прилагательного, в то время как *beaucoup de – a lot* – это конструкция, содержащая неопределённый артикль и элемент *lot*, который мы называем классификатором.

Определяющим свойством DQs является то, что их распределение однозначно определяется тета-выбором скалярной позиции, а не категориальным выбором. Следует обратить внимание на то, что существуют выражения степени, которые не определяются как DQs. *Beaucoup de (de nombreux)* – *Many*, например, хотя и очень близко по смыслу к DQ *beaucoup de – a lot*, категориально выбирает множественное NP и принадлежит к классу адноминальных кванторов. *Souvent* ‘часто’ является в некоторых случаях почти синонимом *beaucoup*, но мы считаем, что тета не выбирает скалярную позицию аргументов. Такие элементы, как *so* и *too*, которые мы называем несущими элементами степени, категориально выбирают APs, и, следовательно, не попадают в категорию DQs.

Наречия высокой степени, типа *extrêmement* и *absolument* выражают высокую степень, но, в отличие от DQs, они не определяют количество. * *Extrêmement de sable/de livres – extremely sand/books – неверно.*

Во французском языке имеется богатый выбор DQs. Нижеуказанный список, хотя и не исчерпывающий, дает об этом полное представление:

à peine; assez; autant; beaucoup; davantage; énormément; guère; moins; pas mal; peu; plus; rudement; suffisamment; tant; tellement; trop; un peu; vachement

Мы рассматриваем DQs в качестве свободного члена предложения. DQs могут присоединяться к любому проецированию, при условии, что они могут интерпретироваться, что означает, что их насыщенная скалярная тета позиция идентифицируется с открытой позицией скалярного аргумента. Статус DQ как свободного члена предложения отражает отсутствие категориального выбора, который, как правило, встречается в структуре ведущего слова - объекта.

Рассмотрим четыре класса DQs: прилагательные DQs, сложные DQs, DQs, полученные из конструкций классификатора и DQs, полученные из наречий высокой степени. При установлении типологии, ведущие слова степени (и так, слишком), категориально выбирающие типа английского *much*, можно обнаружить по их сочетаемости с ведущими словами степени. Сложные DQs формируются на основе ведущих слов степени и прилагательного DQ, которые во многих случаях оказываются включенными. Примерами являются французское *plus* и английское *more*. Конструкции классификатора, функционирующие в качестве DQs, обычно содержат неопределенный артикль. В случае стандартных предположений, классификаторы категориально выбирают NPs. Потеря данной категориальной спецификации, превращающей конструкцию классификатора в DQ, осуществляется в два этапа, когда классификатор сначала теряет часть своего значения. Примером последнего типа DQ, который является производным от наречий высокой степени, является *énormément*. В то время как первые три типа DQs встречаются во всех трех исследуемых языках, последний тип DQs обычно встречается во французском языке.

В целом, распределение классификаторов влечет довольно своеобразное поведение. Например, во французском *un peu*. Эти случаи показывают, что наречие DQ может стать классификатором, и

что полученная конструкция классификатора может также использоваться в качестве DQ.

Есть основания полагать, что *beaucoup* функционирует и как конструкция классификатора, хотя неопределенный артикль отсутствует. DQs, образованные конструкциями классификаторов не сочетаются с DegP:

a. франц.: **si un peu*

b. англ.: **too a lot*

c. немец.: **te een hoop*

Это происходит в соответствии с категориальным выбором свойств DegP.

Во французском языке есть ряд DQs, соответствующих высокой степени наречий в других языках. Наречия высокой степени выражают высокую степень, но не могут выступать в качестве кванторов. Так, например *énormément*. Это наречие может изменять скалярное прилагательное, как, например, в *énormément heureux*, но не может быть использован в качестве квантификатора в контексте NPs и VPs. **énormément de livres* исключается как и **Jean est allé énormément au cinéma la semaine passée*.

Можем сделать вывод, что пропорциональная интерпретация, которую мы находим в контексте *beaucoup de, la plupart, beaucoup de - many, most* и *a lot*, а не результат неоднозначности этих Qs, а должны быть отнесены к общим интерпретационным механизмам, вызванным Qs, которые указывают не на абсолютную величину, а на величину, которая понимается относительно нормы.

Различные свойства отбора DQs и AdnQs в номинальной системе понимаются при условии, что DQs выбирают свой управляющий элемент.

Существуют три типа AdnQs. Первый тип встречается в контексте исчисляемых NPs в единственном числе. Примером может служить английское *one*, не сочетающееся с вещественными существительными, существительными во множественном числе и не номинальными словосочетаниями. Второй тип выбирает исчисляемые NPs во множественном числе. *Many*, о котором говорилось выше, является примером Q, принадлежащим к данному классу. Последний тип типично адноминимального Q встречается в контексте какого-либо NP, независимо от вещественных и количественных свойств или единственного и множественного чисел. Примером такого типа квантора является французское *quelque*, сочетающееся с

вещественными существительными, исчисляемыми в единственном и множественном числах, но не с не номинальными проекциями.

AdnQs и DQs обладают четко различающимися свойствами выбора, даже если ограничиться номинальной областью действия. Различия могут быть поняты на основании различий между категориальным отбором и тета-выбором.

Поскольку AdnQs встречаются только в контексте существительных, идея, что они категориально выбирают NPS, вполне правдоподобна и, как таковая, не очень интересна. Интересно, однако, что существование ровно трех типов AdnQs следует из предположения, что признаки количества категориально выбираются, если принять мысль, что Q категориально выбирает не более одной категории.

Подводя итог, DQS тета избирает скалярную позицию, и по этой причине они встречаются в контексте с вещественными существительными и с существительными во множественном числе, или, в исключительных случаях, только в контексте с вещественными существительными. Они не встречаются в контексте с исчисляемыми существительными в единственном числе, так как исчисляемые существительные в единственном числе не содержат позицию скалярных аргументов. AdnQs категориально выбирают NP [+ед.ч.], NP. [+мн.ч.] или NP (или, альтернативно NumP [+ед.ч.], NumP [+мн.ч.] или NumP), что соответствует трем типам AdnQs.

AdnQs занимают ведущую позицию QR, доминирующего над NP. AdnQ *beaucoup* – *many* мог бы вместо этого устанавливать спецификатор QR, так как может модифицироваться элементами степени. Поскольку AdnQs, как правило, не изменяются, мы предполагаем, что статус ведущего элемента AdnQ является стандартным случаем. Классификаторы, которые также выбирают NPS, анализируются в качестве ведущих элементов, выбирающих также дополнение NP. Большинство AdnQs не могут непосредственно сочетаться с вещественными существительными, в том числе собирательными именами существительными. Ввод классификатора делает данное сочетание возможным.

Классификаторы и существительные, содержащие морфологию числа должны иметь общее свойство, делающее их соответствующим объектом для QR, под управлением AdnQ. Первая догадка состоит в том, что сами классификаторы отмечены числом. В случае, когда мы хотим изменить вещественное существительное, не содержащее морфологию числа, с помощью AdnQ, выбирающим либо

единственное, либо множественное число, мы можем вставить классификатор, содержащий необходимую морфологию, и служащий в качестве связки между AdnQ и вещественным NP.

Тем не менее, дальнейшее исследование классификаторов показывает, что их не нужно отмечать числом. Считаем, что классификаторы могут быть без признаков числа, даже если сочетаются с AdnQs. И классификаторы, и обозначение числа рассматриваются в качестве синтаксических признаков исчисляемости.

Критерии отбора AdnQs, выбирающих единственное/множественное число, могут быть применены в любом из двух способов. С одной стороны, можно предположить, что AdnQ выбирает NP, содержащий либо признак [+единственное число], или признак [+множественное число], и что те классификаторы, у которых нет морфологии числа, содержат более абстрактные функции, которые мы могли бы назвать [+исчисляемое имя существительное], удовлетворяющее обоим требованиям. С другой стороны, эти AdnQs могут выбрать функциональную проекцию, содержащую синтаксический признак счетности (т.е. классификатор или число). Эта количественная фраза (CountP) содержит либо классификатор, либо существительное, отмеченное числом. AdnQ, выбирающее множественное число, может определяться с помощью CountP под управлением либо множественного числа, либо классификатора.

В заключении представлены основные выводы и обобщения, вытекающие из содержания диссертационной работы:

1. Поскольку в контексте NPs и/или VPs встречаются различные количественные выражения, нельзя рассматривать дистрибуцию Qs без учета данных свойств NPs и VPs, которые делают их совместимыми с Qs. В свою очередь, исследование Qs проливает свет на сходства и различия между номинальными и вербальными проекциями.

2. С синтаксической точки зрения, QR, содержащий категориальный выбор Q, является частью функциональной суперструктуры изменяемой им фразы. Тета выборы Qs примыкают к фразе, определяющей область действия количественного описания.

3. Кванторы степени или DQs, наиболее распространенные среди различных видов кванторов, могут быть либо адвербиальными, либо адноминальными. DQs не зависят от категориальных свойств фразы, с которой сочетаются, в соответствии с концепцией, согласно которой

категориальный выбор является уникальным. Они функционируют в качестве тета селекторов, и зависят от наличия позиции открытого аргумента, который определяет масштаб. Это скалярная q-позиция, которая встречается у вещественных существительных, существительных во множественном числе и VPs с вещественной или множественной интерпретацией.

4. Обсуждение различных типов Qs показывает, что существует асимметрия между адноминальными и адвербиальными кванторами. Мы видели три типа Qs в адвербиальных позициях: адвербиально используемые DQs, FQs и Q-наречия. Единственные Qs, чья область квантификации может быть определена с помощью VP, это не зависимые от категории DQs.

5. NPs и VPs обладают частично отличающимися квантификационными свойствами. Даже если и NPs и VPs могут содержать q-позицию, пути получения базовых свойств NPs и VPs отличаются. В вербальной системе нет каких-либо явных аналогов категории числа, и количественные или ограниченные VPs часто образуются композиционно на основе массового глагола и именной фразы с квантованным отношением.

По теме диссертации опубликованы следующие работы:

1. О дистрибуции квантификаторных выражений во французском языке // ADPU-nun Xəbərләri. Bakı: ADPU, 2014, № 3, s.252-254.
2. Вещественные и исчисляемые существительные во французском языке // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2014, № 4, s.88-91.
3. New trends in modern linguistic researches-possessiveness, mass and count properties / Digital Humanities. Материалы Международной научной конференции. Belgrad: 2015, с.65-66.
4. Когнитивная лингвистика и изучение селекционных свойств (сочетаемости) различных типов // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2015, № 3, s. 66-70.
5. О формах репрезентации знаний в памяти человека и их организации для их оптимального использования // Filologiya məsələləri. Bakı: AMEA Əlyazmalar İnstitutu, 2015, № 8, s.173-177.
6. Усиление выразительности речи // Filologiya məsələləri. Bakı: AMEA Əlyazmalar İnstitutu, 2015, № 9, s.454-457.

7. Some characteristics of French and English fraseology // Scientific discussion. Praha, 2016, № 2, p.40-45.
8. Специфические особенности квантификаторных выражений во французском языке // Philology. International scientific journal. Волгоград, 2016, № 3, pp.106-110.
9. Технологии интенсивного обучения иностранным языкам как метод стимулирования коммуникативной компетентности / Образование, наука и инновации. Материалы Международной научно-практической конференции. Севастополь: 2017, с.53-60.
10. Вещественные и количественные существительные в семантическом контексте // Мови и культура. Киев, 2017, № 19, с.379-387.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

NƏRGİZ RAMİZ qızı SEYİDOVA

KƏMİYYƏT BİLDİRƏN İFADƏLƏRİN
FRANSIZ DİLİNDƏ DİSTRİBUSİYASI

5709.01 – Roman dilləri

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2017

23

İş Azərbaycan Dillər Universitetinin Fransız dili kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Əfqan Əli oğlu Abdullayev

Rəsmi opponentlər: filologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Səidə İbrahim qızı İbrahimova

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Ülfət Zakir oğlu İbrahim

Aparıcı təşkilat: Bakı Slavyan Universitetinin
Roman filologiyası və Ümumi və rus
dilçiliyi kafedraları

Müdafiə _____ 2017-ci il saat _____-da Azərbaycan Dillər
Universiteti nəzdində elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim olunan dissertasiyaların müdafiəsini keçirən D 02.081
Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ 1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi, 134.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış
olmaq olar.

Avtoreferat _____ 2017-ci ildə göndərilmişdir.

D 02.081 Dissertasiya Şurasının elmi katibi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

H. Ə. Əliyeva

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Müasir dilçiliyin inkişafının bir-birinə əks iki istiqaməti özünü göstərir: müxtəlif dil hadisələrinin inteqrasiyası və onların diferensiasiyası meyilləri. Funksional qrammatika nəzəriyyəsi hər iki istiqamətdə tədqiqat aparmağa imkan yaradır. Bir tərəfdən, funksional-semantik sahələrin tədqiqi müxtəlif dil səviyyələrinə məxsus hadisələrin ümumi kateqorial mənalarnın mövcudluğu əsasında onları birləşdirməyə şərait yaradır. Digər tərəfdən, məzmunun əsas götürülməsi müxtəlif semantik sahələri daha dəqiq diferensiallaşdırmağa imkan verir, bu və ya digər dil kateqoriyasının realizə olunmasının ayrı-ayrı vasitələrinin daha ətraflı təsvirinə şərait yaradır. Məsələn, komparativliyin funksional-semantik sahələrində əlamətin ümumkateqorial məna ilə müqayisəsi çərçivəsində müəyyən konstituent əlamətə malik bir neçə bir-birilə kəşişən və qarşılıqlı təsirdə olan mikrosahələri fərqləndirmək mümkündür. Kvalitativ sözlərin kəmiyyət xarakteristikasını əks etdirən leksik vahidlər kvantor adlanır. Tədqiqatın bu istiqamətdə seçilməsi onunla izah olunur ki, dilçilikdə indiyə qədər komparativlik kateqoriyasının realizasiya vasitələri sistem, yaxud da onun yarım sistemlərinin sadəcə təsvirinə üstünlük verilmişdir. Belə tədqiqatlar müxtəlif sistemli dillərin materialları əsasında aparılmışdır ki, buna da, adətən, çox az diqqət yetirilmişdir. Əsasən müqayisənin sintetik və analitik formaları öyrənilmişdir. Fransız dilində kəmiyyət bildirən ifadələr linqvistik tədqiqatların müstəqil obyektı olmamışdır. Beləliklə, komparativ kateqoriya sahəsində funksionallaşan dil vasitələrinin böyük bir hissəsi kifayət qədər öyrənilmədiyindən bu sahədə tədqiqatlara ehtiyac duyulur və bu da tədqiqatımızın aktuallığını şərtləndirir.

Mövzunun aktuallığı onunla şərtlənir ki, fransız dilində söz-kvantorlar indiyə qədər linqvistik tədqiqatların müstəqil obyektı olmamışdır. Bizim tədqiqat işimizdə maddi/kəmiyyət ifadələrlə nominal sistemdə mövcud olan maddi, yaxud kəmiyyət fərqləri arasında qarşılıqlı təsirin seçiyəvi xüsusiyyətlərini göstərməyə cəhd edilmişdir. Nəzərdən keçirdiyimiz ədəbiyyatın təhlili göstərir ki, nominalların (ismi xəbərlərin) maddi/kəmiyyət fərqləri çox vaxt fel şəkillərinin müxtəlifliyi ilə müqayisə olunur. Külli miqdarda fellər maddi isimlərlə, məhdud sayda fellər isə, sayılan isimlərlə müqayisə edilir. Bənzərlik, eynilik onların kvantorlarla işlənməsindən asılıdır. Buna görə də, bu məsələlərin hamısını aydınlaşdırmağa ehtiyac duyulur. Məsələnin bu cür qoyuluşu təkcə fransız dilçiliyi üçün deyil, digər dillərdə də həmin sahənin öyrənilməsi baxımından maraqlıdır.

Tədqiqatın obyektini fransız dilində kvantor sözlər iştirak edən ismi və feli birləşmələridir. *Tədqiqatın predmeti* isə belə söz birləşmələrinin distribusiyasından ibarətdir.

Tədqiqat işinin məqsədi fransız dilində ismi və feli birləşmələrdə komparativliyinin ifadə vasitəsi kimi çıxış edən kvantorların distributiv potensiallarını aşkara çıxarılmasından ibarətdir. Bu məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur:

1) isimlərin və fellərin maddi və kəmiyyət xüsusiyyətlərini və onların komparativliyini tədqiq etmək;

2) müasir fransız dilində mövcud olan kvantorların dərəcələrini aşkar etmək, onların mənalarının yerinə yetirdiyi funksiyaları təsvir etmək;

3) VPs və NPs kontekstində kvantorların praqmatik potensialını öyrənmək;

4) VPs və NPs kontekstində kvantorların semantik və funksional xüsusiyyətləri üzrə təsnifatını aparmaq;

5) keyfiyyətin qraduallığının üzə çıxmasında kvantorların rolunu müəyyənləşdirmək;

6) kvantorların kontekstual imkanlarını aşkar etmək;

7) VPs və NPs kontekstində kvantorların qrammatikləşmə hallarını üzə çıxarmaq;

8) Kvantorların söz birləşməsi imkanlarını və onların müxtəlif semantik adnominal (adlar) sözlərlə birləşmə xüsusiyyətlərini aşkar etmək.

Tədqiqatın işçi fərziyyəsi. İnformasiya strukturunda kvantorların iştirakını nəzərə alsaq, leksik (NPs) və feli (VPs) birləşmələr kimi konstruksiyaların derivasiya tarixi kvantorların derivasiya modellərinin dəqiqləşdirilməsini nəzərdə tutulur. Burada gözə çarpan əsas cəhət ondan ibarətdir ki, kvantlaşan ismi və feli konstruksiyaların iştirak etdiyi mövqenin xüsusiyyətləri müstəqil mövqələrlə üst-üstə düşür.

Tədqiqatın materialları və mənbələri. Tədqiqat işinin materiallarını kvantor iştirak edən ismi və feli mətnlər təşkil etmişdir, mənbələr isə XX əsr fransız və ingilis bədii ədəbiyyatıdır.

Müdafiəyə təqdim olunan müddəalar:

– müasir fransız dilində əlamətin dərəcəsini ifadə etmək üçün işlədilən kvantorların istifadə edilməsi bu dildə rəngarəng mənaları bildirən çoxlu dərəcə kvantorlarının mövcudluğu ilə şərtlənir;

– kvantorlar kvalitatif sözlərin kəmiyyət səciyyəsinə əks etdirməkdən əlavə, müxtəlif praqmatik funksiyaları da yerinə yetirə bilər;

– kvantorlar istənilən VPs və NPs-in nüvəsini təşkil edir və mikrosahələrdə tutduğu məvqedən asılı olaraq mərkəsi, yaxud ikinci dərəcəli mövqedə yerləşir;

– kvantorun mənanı üzə çıxmaq imkanları onda kvalitatif semlərin kəmiyyətindən asılıdır;

– kvantorun VPs və NPs birləşmələri adverbial, atributiv və predikativ funksiyalarda çıxış edə bilər.

Dissertasiyanın elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, tədqiqat işində ilk dəfə olaraq fransız dilində kvantifikativ ifadələr onların işləndiyi bütün mövqələr üzrə nəzərdən keçirilir.

Dissertasiyanın nəzəri əhəmiyyəti. Tədqiqatın əsas elmi qənaətlərindən bu sahənin digər dillərin öyrənilməsində, həmçinin müxtəlif dillərdə komparativliyin VPs və NPs mikrosahələrinin tipoloji tədqiqində istifadə etmək olar.

İşin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəticələrindən ali məktəblərin filologiya fakültələrinin tələbələri üçün xüsusi kursların keçirilməsində və dərslər vəsaitlərinin hazırlanmasında istifadə etmək olar.

Tədqiqatın metodları. Dissertasiya işində müxtəlif məqsədlərlə və müxtəlif dərəcədə komponent, kontekstoloji, distributiv, transformasiya və kəmiyyət təhlili metodları tətbiq olunmuşdur.

Tədqiqatın aprobasiyası. Tədqiqatın əsas məzmunu Azərbaycanda və xaricdə çap olunmuş 9 məqalə və tezislərdə öz əksini tapmışdır.

İşin strukturu. Dissertasiya giriş, üç fəsil, nəticə və istifadə edilmiş 160 ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın *Giriş* hissəsində mövzunun aktuallığı əsaslandırılır, işin nəzəri və praktik əhəmiyyəti, elmi yeniliyi, obyekt və predmeti, onun məqsəd və vəzifələri müəyyənləşdirilir, tədqiqatın metodları, müdafiyyə çıxarılan müddəalar, tədqiqat işinin aprobasiyası və quruluşu haqqında məlumat təqdim edilir.

Tədqiqatın *birinci* fəslə "İsim və fellərin maddi və kəmiyyət xüsusiyyətləri" adlanır. Bu fəsil üç yarımfəsildən ibarətdir. Burada maddi və sayılan isimlər, maddi isim konstruksiyaları, sayılan isim konstruksiyaları və cəmlilik formaları, kəmiyyət və tematik strukturlar tədqiqata cəlb olunur. Bu fəslin məqsədi həm kəmiyyət bildirən elementlərin özlərinin, həm də kvantifikatorlu isim və fel birləşmələrinin seçmə xüsusiyyətlərinin aydınlaşdırılmasından ibarətdir. Bu məqsədlə

maddi / kəmiyyət fərqləri mərkəzi mövqedə dayanır. Tədqiqat nominal sistemdə mövcud olan kəmiyyət fərqləri ilə kəmiyyət bildirən ifadələr arasında qarşılıqlı təsiri meydana çıxarır. Eyni zamanda, *beaucoup de (une grande partie de)* ifadəsi (*beaucoup de*) maddi ismindən fərqləndirilir. *De nombreux* aşağıdakı nümunələrdə cəm halında olan sayılan ismə uyğun gəlir:

a. *Jean mange trop de pain/de *sandwiches au petit-déjeuner.*

b. *Jean mange trop de sandwiches/*de pain au petit-déjeuner.*

Nominalların (ismi xəbərlərin) kütlə/kəmiyyət fərqlərini, adətən, fel şəkillərinin fərqləri ilə müqayisə edirlər. Qeyri-məhdud miqdarda fellər, o cümlədən, *courir* kütlə isimləri ilə müqayisə edilir, *courir dans la maison* isə sayılan isimlərlə müqayisə olunur. Buna baxmayaraq, tədqiqatdan məlum olur ki, oxşarlıq, eynilik onların kvantorlarla birləşməsindən asılı olaraq meydana çıxır.

Bu fəsil dissertasiyanın digər hissələri üçün ilkin istiqamət rolunu oynayır. Sonrakı hissələrdə kəmiyyət bildirən ifadələr diqqət mərkəzində olacaqdır. Dərəcə bildirən kvantifikatorlar kütlə/kəmiyyət fərqiinin aspektlərini göstərəcəkdir.

Birinci bölmədə nominal sistemdəki kütlə/kəmiyyət fərqi təhlil ediləcək, ikinci bölmədə isə isimlərin maddi və kəmiyyət xüsusiyyətlərinin feli frazaların maddi və kəmiyyət cəhətləri ilə müqayisəsi aparılacaq. Aydın olur ki, fellər nominal sistemdə mövcud olan kütlə/kəmiyyət fərqlərinin bəzi oxşar əlamətlərinə malikdir. Bu oxşarlıq, paralelliklə yanaşı, qeyri-adi fərqlər də mövcuddur ki, onlardakı kütlə/kəmiyyət fərqi verbal sistemdə kompozisiya xarakteri daşıyır və ismi birləşmələrin müəyyən arqument xüsusiyyətlərindən asılıdır. Bu arqumentlər, necə deyirlər, hadisəni “aradan götürür”. Maddi və kəmiyyət isimləri arasında əsas semantik fərq ondadır ki, kəmiyyət bildirən ifadələr hesablaşma meyarı kimi çıxış edir, maddi isimlərdə isə, bu cəhət yoxdur, yaxud da aşağıda göstərəcəyimiz kimi, vacib deyil: *l'eau, l'or* və *le vin* kimi isimlər maddidir və substansiyaya aiddir, *le lac, la bague* və *la bouteille* kimi isimlər sayılıandır və obyektə aiddir. İsimlərin bu iki tipi arasındakı fərq onların sintaktik təsnifatında da özünü göstərir. Fiziki obyektlərə (sayılan) və mahiyyətə (maddi) aid olan isimlərlə yanaşı, mücərrəd isimlər də mövcuddur ki, onlar da maddi, yaxud kəmiyyət sintaksisi ilə kəmiyyət, yaxud maddi isimlər arasında mövqe tutur. *L'idée, la caractéristique* və *l'opinion* kimi kəmiyyət isimləri fiziki obyektlərə aid deyil, lakin hesablaşma meyarı kimi çıxış edir və kəmiyyət isimlərinin ixtiyarına keçir, *le bonheur* və *l'appréciation* isimləri isə, maddi isim kimi çıxış etməklə, bu prosesdə iştirak etmir.

Kontekstdə maddi/kəmiyyət fərqlərinin maddi parametrlərinin kəmiyyətə və kəmiyyətin maddiyə keçidi haqqında danışmaq mümkün deyil. Kəmiyyət göstəricilərinin maddiyə keçidinə *la poule/le poulet* cütlüyü nümunə ola bilər. *La poule* sayılan isimdən başlamaqla, biz *le poulet* toyuq ətinə aid olan maddi ismini formalaşdırmaqla bilirik. *La bière* maddi isminin əsasında maddi göstəricinin kəmiyyətə keçidi kimi pivo anlayışına aid olan *dela bière* sayılan ismi yaratmaq mümkündür. Tez-tez müşahidə edilən keçid prosesi hansı tip isimdən istifadə olunmasına görə, çətinləşə bilər. Bundan əlavə, əgər biz müəyyən konstruksiyada yalnız maddi isim, yaxud yalnız kəmiyyət isminin olduğunu göstərmək istəyiriksə, keçidin interpretasiyasını istisna etməliyik. Tədqiqatda bundan sonra maddi, yaxud kəmiyyət formasının mümkün olmadığı halda # işarəsindən istifadə olunacaq, bu da onu göstərməlidir ki, keçid üçün yer olmadığı halda, həmin forma mümkün deyil. Beləliklə, # *de la bière* ifadəsində # işarəsinin yer alması onu göstərir ki, *de la bière* o zaman mümkün deyil ki, *la bière* maddi ismi kəmiyyət interpretasiyasına keçmişdir.

Cəm halda sayılan isim və maddi isimlər ümumi səciyyəyə malikdir. Onların oxşarlığının nüvəsini aşağıdakı kimi təsvir edilə bilən müştərək standart xüsusiyyət təşkil edir. Əgər sizdə P-nin iki hissəsi (P – məhz isim xəbərdir) varsa, onları toplayırsınız, cəmi P olacaq, deməli, P müştərək standart xüsusiyyətə malikdir. Kuayn daha əvvəl göstərmişdir ki, maddi ifadələr özünəməxsus cəhətlərə malikdir. Məsələn, *le thé* ismini götürək. Bizim fincanda maye varsa, bu – çay və maye çaydanda da var, bu mayələrin ikisi birlikdə həm də çaydır. G.Link göstərir ki, sadə sayılan isimlər cəm halda maddi isimlərlə yanaşı, həmin xassələrə malikdir - əgər bir tərəfdəki heyvanlar atdırsa və heyvanlar digər tərəfdə də atdırsa, deməli, hər iki tərəfdəki heyvanlar da atdır.¹

Maddi isimlərin və cəm halda olan formaların oxşarlığına aid açıq-aşkar sübutlar kəmiyyət ifadələrinin paylanmasına əsaslanır. Dərəcənin kvantorları adlandırdığımız kəmiyyət bildirən ifadələr kifayət qədər böyük linqvistik elementlər toplusu yaradır və növbəti fəsillərdə onlar ətraflı təhlil ediləcək.

Bir çox dillərdə yalnız cəm halda işlənən isimlər və maddi isimlər ekzistensial oxunuş xüsusiyyətinə malikdir, yalnız tək halda istifadə olunan isimlərdə bu cəhət yoxdur.

¹ Link G. The Logical Analysis of Plurals and Mass Terms: A Lattice-theoretical Approach. Meaning, Use and Interpretation of Language, edited by R.Bauerle, C.Schwarze and A. von Stechow, Walter de Gruyter, Berlin, 2009, pp. 302-323.

Fransız dili bu cəhətdən istisnadır. Yalnız cəm halda işlənən isimlər və yalnız maddi isimlər arqument səciyyəsinə çıxış edə bilər. Bu isimlərdən əvvəl həmisi *du/de la/des* qeyri-müəyyən determinant işlənir. Müxtəlif formalar tək və cəm halda kişi və qadın cinslərinin formalarına uyğun gəlir:

a. *Jean a lu *(des) livres*

b. *Jean a mangé *(de la) glace*

Yalnız ismi frazalarda istifadə oluna bilməyən halları nəzərə almasaq, fransız dilində isimlər cəm halın real formaları kimi çıxış edir. İlk növbədə, onlar birbaşa kəmiyyət isimlərinə: *un livre - kitab, deux livres – iki kitab* uzlaşır. İkinci yerdə *trois enfants – üç uşaq* kimi cəm halın uzlaşması gəlir. Güman edirik ki, fransız isimləri sayın əlamətlərinə o qədər də malik olmasa da, onlar tək və cəm halın funksiyasını daşıyır ki, bu da kəmiyyət bildirən ifadələrə uyğun gəlməsinə (saylar da daxil olmaqla) şərait yaradır.

Sayılan isimlərin maddiyə çevrilməsində “universal cilalama dəzgahı” (bu termin D.Lüis tərəfindən işlənmişdir) böyük rol oynayır. Prinsipcə, öz mahiyyətində fiziki (əşyavi) obyekt olan istənilən kəmiyyət termini müvafiq mətndə maddi üzv kimi çıxış edə bilər.

Qlison tərəfindən təklif olunmuş ideyanı aşağıdakı kimi başa düşmək olar: Termit ana oğlundan şikayət edərək deyir:

Jean est très fastidieux. Il va manger un livre, mais il ne touchera pas l'étagère. (Jan yemək məsələsində çox tələbkardır. O, kitabı yeyər, ancaq kitab rəfinə əlini vurmaz.)

Bu nümunədə tipik sayılan isimdən maddi kimi istifadə edilmişdir. *Le livre* və *l'étagère* isimləri kitabın/rəfin düzəltdiyi materiala uyğun gəlir. Fiziki obyektləri bildirməyən isimlər sayılan isimdən maddiyə keçmir.

“Cilalamadan” keçməyən isimlərə nümunə kimi, *la caractéristique* və *l'aspect* mücərrəd sayılan isimləri misal çəkmək olar. Kəmiyyət mənasından maddiyə keçid prosesi kifayət qədər müntəzəm baş verir.

Son dövrlərin semantikaya aid kitablarında maddi/kəmiyyət fərqlər sahəsində belə bir müddəa irəli sürülürdü ki, maddi, sayılan isimlər və cəm halda olan isimlər cəbr elmi strukturuna uyğun gəlir.^{1,2,3} Bu bölmədə biz yarımşəbəkələrin tamamilə üst-üstə düşməsi ideyasına şərik çıxırıq; bu

¹Abdullayev K.M. Azərbaycan dili sintaksisinin nəzəri problemləri. Bakı: Maarif, 1990, 283 s.

²Ли Тоан Тханг. Пространственная модель: когнития, культура, этнопсихология (на материале вьетнамского и русского языков): Автореф. дис....докт.филол.наук. М., 1993, 240 с.

³Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. СПб.: 1997, 305 с.

ideya birgə və ən kiçik münasibətlər kimi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməyə imkan verir.

Maddi isimlərin statusu diskusiya predmeti sayıla bilər. H.Bunt¹ və F.Landmanın² təliminə görə, kütlə isimləri özündə minimal hissələr saxlamayan strukturlara uyğun gəlir. *L'eau* kimi ən kiçik hissəcikləri olmayan isimlər linqvistik nöqteyi-nəzərdən *le mobilier* tipli isimlərə uyğun gəlir. Digər tərəfdən, Chierchia³ güman edir ki, cəm halda sayılan isimlər arasında mənalaşdırma sahəsində struktur fərqi yoxdur, məsələn, *les chaises* və *le mobilier* maddi isimləri.

Maddi isimlər sinfini vahid həmcins sinif kimi nəzərdən keçirmək lazım deyil. İki tip mövcuddur: bir tərəfdən “kütləvi maddi isimlər”, onlarda Bunt-Landman yanaşmasına müvafiq olaraq, həmcinslik mövcuddur, digər tərəfdən, toplu isimlər, yaxud “sayılan maddi isimlər” – onlar minimal hissələrə malikdir. Maddi isimlər sintaktik nöqteyi-nəzərdən (sayların morfolojiyası yoxdur, miqdar saylarından birgə istifadə mümkün deyil) və semantik baxımdan (minimal hissələri yoxdur) maddi sayılır, sayılan isimlər semantik cəhətdən yox, yalnız sintaktik nöqteyi-nəzərdən maddidir.

Sayılan maddi isimlər cəm hal üçün qəbul edilən analoji struktura malikdir. Cəm halının formalarından fərqli olaraq, onlar müxtəlif xüsusiyyətlər məcmusu kimi qəbul edilən vahid formalar əsasında yaranmışdır. Biz Çin dilinin naringi şivəsinin bəzi faktları əsasında fikrimizi şərh etməyə çalışacağıq. Çin dilinin bu şivəsində bütün isimlərdə maddi isimlərin paylayıcı səciyyəsi mövcuddur. Bu dildə maddi isimlər sinfinin bütün əlamətləri var ki, bunlar da, fikrimizcə, hesablama meyarı kimi çıxış edir.

Növbəti mərhələdə sübut etməyə çalışacağıq ki, ingilis dili kimi dillərdə belə hadisələrin mövcudluğunu güman etməyə əsas var və bu da real maddi isimlər (məs.: *l'eau*) və toplu (məs.: *le mobilier*) arasında olan fərqlərə tam uyğun gəlir.

Bu fəslə yekunlaşdırarkən belə bir mülahizə irəli sürürük ki, maddi isimlər və cəm halının formaları skalyar q-mövqeyinə malikdir, eyni zamanda sayılan isimlər tək halda qeyri-skalyar q-mövqeyindədir. Skalyar sifətlərdəki g-mövqeyindən fərqli olaraq, q-mövqeyi onun mövcud olduğu

¹ Bunt H. Mass terms and model—theoretic semantics. Cambridge University Press. Cardinaletti, 2008, 231 p.

² Landman F. Groups, I. *Linguistics & Philosophy* 12, 1989, pp. 559-605.

³ Chierchia G. Plurality of Mass Nouns and the Notion of Semantic Parameter. Manuscript, University of Milan. 1995, 220 p.

frazaların başlanğıc xüsusiyyətlərindən asılıdır. Tədqiqatımızın digər hissələrində q-mövqeyi anlayışından istifadə edəcəyik. İsimlərin maddi və kəmiyyət xüsusiyyətləri müəyyən dərəcədə feli xəbərlərin şəkil xüsusiyyətlərinə uyğun gəlir. Hər iki sahədə kumulyativ göstərici, kvant göstərici və elementar göstərici kimi əlamətlər obyektlər və hadisələr sahəsində struktur xüsusiyyətləri təmin edən funksiya daşıyır.

Nominal maddi/kəmiyyət fərqi, əsasən, leksik hadisədir. İsim statusu leksikona gətirilmiş və irəliləmiş də leksikonda öz əksini tapır. Verbal kəmiyyət/maddi fərqlərə gəlinə, leksik səviyyədə maddi kəmiyyət xüsusiyyətlərinin yalnız bir hissəsi vacibdir. Müşahidələr göstərir ki, leksikonda kütlə maddi (*courir*) ilə kəmiyyət maddi felləri (*sauter*) arasında fərq mövcuddur. Hər iki halda predikatlarda kumulyativ göstərici mövcuddur, eyni zamanda, burada kəmiyyət maddi ifadələrdə kütlə maddi ifadələrdə olmayan leksik cəhətdən müəyyən minimal hissələr iştirak edir. Verbal sistemdə bəzi məna cəhətdən yaxın hadisələr olsa da, tək/cəm halın nominal oppozisiyasında dəqiq paralellik yoxdur. Fellər arasında leksik fərqlərin olmasına baxmayaraq, verbal maddi/kəmiyyət fərqi daha çox sintaktik hadisədir. VP-in maddi və kəmiyyət statusunu təkcə fel müəyyən etmir, o şərtlə ki, arqumentlər VP-lərin maddi/kəmiyyət xüsusiyyətlərinə təsir etsin.

Dissertasiyanın *ikinci* fəslə “Sintaktik konfigurasiyaların realizə olunması formaları” adlanır. Bu fəsilə “Sintaktik ümumiləşdirmələr”, “SC təhlilinin reallaşmasının iki variantı”, həmçinin də “Zaman uyğunluğu və hüdudsuzluq” məsələləri tədqiq edilir və sonda nəticələr verilir.

Verbal maddi/kəmiyyət fərqi ilə nominal maddi/kəmiyyət fərqi arasında əsas xüsusiyyətlərdən biri ondadır ki, verbal sistemdə hesablaşma bir çox hallarda fel formalarının leksik xüsusiyyətləri ilə yox, sintaksislə və NP felinin semantik arqumentləri ilə müəyyən edilir. Fellər və interpretasiyaya gətirib çıxaran arqumentlər, həmçinin, sintaktik konfigurasiyalar arasında qarşılıqlı təsir problemi bu fəslin başlıca mövzusu olacaqdır.

VP ölçülərinin təsiri və üsullarının müzakirəsində birbaşa daxili arqumentin göstərici əlamətlərinin rolu haqqında Hoekstrun¹ müddəalarına uyğun olaraq belə hesab edirik ki, SC subyektləri hərəkətin ölçülərini nizama salan birbaşa daxili arqumentlər kimi qiymətləndirmək lazımdır. Müəyyən olunmuşdur ki, məhsuldar SC-lər inxotativ köməkçi fellərə malikdir. Hərəkət mövqeyi (e-pozisiyası) bu köməkçi teta fel şəbəkəsində matrik şəbəkəsindəki

¹Obenauer H.G. Aspects de la syntaxe A-barre. Effets d'intervention et mouvements des quantificateurs: Thèse de doctorat d'Etat. Université de Paris VIII, 2004, 389 p.

e-mövqeyi ilə oxşarlıq təşkil edir. Qeyd etmişdik ki, bu istiqamətdə təhlil Heokstranın zaman əlaqəsinin təhlilindən daha üstündür.

Ölçünün səmərəliliyini şərh etmək üçün ^ - mövqeyi anlayışından istifadə edirik və təsdiq edirik ki, q-mövqeyi SC məhsuldar subyekt kimi funksionallaşan ismi söz birləşmələri şəbəkəsində teta inxoativ hadisələrlə bağlı olan q-mövqeyi ilə eyniləşdirilir. Nəzərə alsaq ki, inxoativ hərəkətdə e-mövqeyi və fel matrisasında e-mövqeyi müəyyən olunub, e-mövqeyi elementləri ilə bağlı olan q-mövqeyi də müəyyəndir. Buradan belə çıxır ki, SC-nin q-mövqeyində təqdim edilmiş subyektin göstəricilik əlamətləri VP-nin dayaq xüsusiyyətləri ilə uyğundur. NP kimi çıxış edən q-mövqeyi və hadisənin mövqeyi ilə bağlı olan q-mövqeyinin identifikasiyasını inxoativ fellərin xüsusiyyətləri kimi qiymətləndirmək lazımdır. İdentifikasiyanın bu proseduru nəticəsində ölçü effekti SC-də *plus gros et plus gras* iştirak etdikdə aradan qaldırılır. Bu proseslərin dəqiq formalaşdırılması və kontekstdə hansı tip predikatın hansı felin boş olacağı haqqında hesabı biz sonrakı tədqiqatlar üçün saxlayırıq. Belə bir fikirdəyik ki, nəticələrin qeyri-məhdudluğu zaman uzlaşma təhlili problemi kimi özünü göstərir və identifikasiya proseslərinin əsasında təhlili inkişaf etdiririk.

Milnerin fikrincə, bütün arqumentlər cümlənin məhdudluq xüsusiyyətinə təsir edə bilər.¹ Lakin birbaşa daxili arqumentlərlə zahiri arqumentlər arasında asimetriya mövcuddur. Aşağıdakı nümunədən görüldüyü kimi, qeyri-məhdud VP variantlaşmış göstəricisi olan DP-də subyektin mövcudluğu nəticəsində məhdud olmayacaq, lakin Verkuyl qeyd edir ki, *nobody* kimi ismi konstruksiyalar qeyri-məhdud olan VP məhdud kontekstində qeyri-məhdud cümlə yarada bilər:

a. *La fille a marché dans le jardin pendant une heure/dans une heure*

Qeyri-məhdud

b. *Les enfants ont marché dans le jardin pendant une heure/dans une heure*

Qeyri-məhdud

c. *Huit grands chênes ont entouré la maison pendant un hiver, dans un hiver*

Qeyri-məhdud

d. *Le neige a entouré la maison pendant un hiver /*dans un hiver*

Qeyri-məhdud

¹Milner J.C. De la syntaxe à l'interprétation. Editions du Seuil, Paris. 'Cyclicite successive, comparatives, et Cross-over en français.' Linguistic Inquiry 9:4, MIT Press, Cambridge Mass, 2006, pp. 679-693.

Zahiri arqument kumulyativ göstəricisi olan sadə ismi konstruksiya kimi çıxış edib-etməməsindən asılı olmayaraq, cümlə qeyri-məhdud səciyyəlidir.

Ölçü effektinin nəticəsində qeyri-məhdud nəticələrə kumulyativ göstərici (yəni sadə toplu, yaxud maddi isimlər) olan SC informant kontekstində rast gəlirik. Növbəti nümunədə SC-də ifadə olunmuş predikata aid misallar verilmişdir:

- a. *Ils ont essoré les confessions de lui tout le matin*
- b. *Jean a chargé le foin dans le wagon pendant une heure*
- c. *Jean a tout le matin/dans une heure le peuple à la station conduit*
- d. *Jean a hier toute la journée/dans une heure tables nettoyage-balaye*

Kontekstdə məhsuldar SC-də *plus gros et plus gras* kimi vəziyyət predikatlarının dəyişməsi çox zəifdir, *pousser* felinin problemlı statusunu izləmək maraqlıdır. Elmi ədəbiyyatda cümlə adlandırılan *'pousser le chariot* konstruksiyasına xeyli diqqət yetirilmişdir, çünki felin mənasından asılı olaraq obyektin işarə əlamətləri bütövlükdə feli frazanın işarə əlamətinə təsir edir.

Dissertasiyanın “Dərəcə kvantifikatorları və kateqorial natamam identifikasiya” adlanan *üçüncü* fəslində VPs və NPs iştirak etdiyi kontekstdə dərəcə kvantorları və adnominal kvantorları tədqiq edilir.

Dərəcə kvantorları (DQs) həm nominal, həm də verbal sistemlərdə fəaliyyətdədir. Aşağıdakı misalda bir neçə fransız variantları təqdim olunmuşdur:

- a. *Jean a beaucoup/peu/énormement dansé la salsa*
- b. *Jean a lu beaucoup/peu/énormément de livres*

Bu fəsilə DQs üçün natamam kateqorial identifikasiyanın təhlili aparılmışdır. Belə təhlil əlavə olaraq VP və NP kontekstində DQs-in yerləşməsi zəminində əsaslandırılır. DQ-in müxtəlif kateqoriyalarla uyğunlaşmasını müxtəlif şəkildə şərh etmək olar. Bir tərəfdən, demək mümkündür ki, DQ-nin köməyi ilə dəyişən müxtəlif kateqoriyalar leksikonda göstərilmişdir. Digər tərəfdən, müxtəlif kateqoriyalar ilə birgə mövcudluğu kateqorial seçimin yoxluğu ilə bağlıdır. Girişdəki tezisə qeyd etdiyimiz kimi, o ideyanı müdafiə edirik ki, birinci variant istisnadır. Kəmiyyət ifadələri müxtəlif kateqoriyalarla müştərəkdirsə, bu, kateqorial seçimin çoxluğu ilə deyil, kateqorial seçimin natamam identifikasiyası, yaxud onun yoxluğu ilə əlaqədardır. DQs elementləri onların distributiv əlamətləri əsasında müxtəlif formalara malik olur: DQ *beaucoup de (une grande partie de)* sifət kimi işləyə bilər, *beaucoup de - a lot* – tərkibində

qeyri-müəyyən artikl və *lot* elementi olan konstruksiyadır ki, bunu da klassifikator adlandırırıq.

DQs təyin edən cəhət ondan ibarətdir ki, onların bölüşdürülməsi kateqorial seçimlə deyil, birmənalı şəkildə skalyar mövqe ilə teta müəyyənləşir. Diqqət edin ki, DQs kimi qiymətləndirilməyən dərəcə bildirən ifadələr mövcuddur. Məsələn, . *Beaucoup de (de nombreux) - Many*, mənaca *beaucoup de - a lot* ifadəsinə çox yaxın olsa da, kateqorial cəhətdən NP-ni seçir və adnominal kvantorlar sinfinə aiddir.. *Souvent* “tez-tez” bir sıra hallarda *beaucoup* ilə sinonimlik təşkil edir, lakin belə güman edirik ki, teta arqumentlərin skalyar mövqeyini seçmir. *So* və *too* (biz onları dərəcə elementlərinin daşıyıcıları adlandırırıq) kimi elementlər kateqorial cəhətdən APs seçir və buna görə də, DQs kateqoriyasına daxil olmur.

Yüksək dərəcəli zərf olan *extrêmement* və *absolument* yüksək dərəcəni ifadə edir, lakin DQs-dən fərqli olaraq, onlar kəmiyyəti təyin edir.

* *Extrêmement de sable/de livres - extremely sand/books* - yanlış.

Fransız dilində DQs-in zəngin seçimi mövcuddur. Aşağıdakı siyahı tam olmasa da, müəyyən təsəvvür yaradır:

à peine; assez; autant; beaucoup; davantage; énormément; guère; moins; pas mal; peu; plus; rudement; suffisamment; tant; tellement; trop; un peu; vachement

Biz DQs-i cümlənin müstəqil üzvü kimi qiymətləndiririk. DQs istənilən konstruksiyaya daxil ola bilər, bir şərtlə ki, onlar interpretasiya oluna bilsin; bu, o deməkdir ki, onların izafi skalyar teta mövqeyi skalyar arqumentin açıq mövqeyi ilə identifikasiya olunur. Cümlənin müstəqil üzvü kimi DQ-in statusu kateqorial seçimin yoxluğunu bildirir, fikrimizcə, strukturun tərkibində aparıcı sözlə – obyektlə rastlaşır.

Biz DQs-in növünü nəzərdən keçiririk: sifət DQs, mürəkkəb DQs, klassifikator konstruksiyasından yaranmış DQs, yüksək dərəcəli zərfdən yaranmış DQs. Tipologiyanın müəyyənlişməsində sifət kateqorial cəhət seçən aparıcı dərəcə sözləri (həm belə, həm də daha çox) mühüm rol oynayır. İngilis dilindəki *much* kimi sifət DQs dərəcənin aparıcı sözləri ilə müştərəkliyinə görə üzə çıxarmaq mümkündür. Mürəkkəb DQs dərəcənin aparıcı sözləri və DQ sifət əsasında formalaşır. Fransız *plus* və ingilis *more* sözləri buna misal ola bilər. DQs kimi funksionallaşan klassifikator konstruksiyaları, adətən, qeyri-müəyyən artikli özündə ehtiva edir. Standart şəraitdə klassifikatorlar kateqorial cəhətdən NPs seçir. DQ-də klassifikator konstruksiyasına çevrilərək həmin kateqorial xüsusiyyətin itirilməsi iki mərhələdə baş verir, bu zaman klassifikator əvvəlcə öz mənasının bir hissəsini itirir. DQ-in axırıncı tipinə, yəni yüksək dərəcəli zərfdən yaranmış

formasına nümunə kimi *énormément* misal ola bilər. Eyni zamanda, DQs-in ilk üç tipi tədqiq etdiyimiz dillərin hər üçündə rast gəldiyi halda DQs-in axırıncı tipi, adətən, fransız dilində işlədilir.

Bütövlükdə, klassifikatorların paylanması özünəməxsus cəhət gözə çarpır. Məsələn, fransız dilindəki *un peu*. Belə hallar onu göstərir ki, zərf DQ klassifikator kimi çıxış edir və bu yaranmış klassifikator konstruksiyasından DQ kimi istifadə oluna bilər.

Belə güman etməyə əsas vardır ki, *beaucoup* klassifikator konstruksiyası kimi funksionallaşır, hərçənd ki, burada qeyri-müəyyən artıqlıq yoxdur. Klassifikator konstruksiyalar vasitəsi ilə yaranmış DQs, DegP ilə uyğun gəlmir:

a. fr.: **si un peu*

b. ing.: **too a lot*

c. alman.: **te een hoop*

Bu, DegP xüsusiyyətlərinin kateqorial seçiminə uyğun olaraq baş verir. Fransız dilində zərfin yüksək dərəcəsinə uyğun gələn DQs vardır ki, onlar digər dillərdə də işlənir. Yüksək dərəcəli zərflər kvantor funksiyasında çıxış edə bilmir. Məsələn, *énormément*. Belə zərflər skalyar sifətləri dəyişir, məsələn, *énormémentheureux*; lakin o, NPs və VPs kontekstində kvantifikator kimi işləyə bilmir. **énormément de livres** Jean est allé *énormément au cinéma la semaine passée* istisnadır.

Belə nəticəyə gələ bilərik ki, *beaucoup de, la plupart, beaucoup de - many, most* və *alot* kontekstində rast gəldiyimiz proporsional interpretasiya bu Qs müxtəlif mənalılığının nəticəsi deyil, Qs-dən irəli gələn ümumi interpretasiya mexanizminə aid ola bilər.

Nominal sistemdə DQs və AdnQs seçiminin müxtəlif xüsusiyyətləri o zaman qəbul edilir ki, DQs teta özünün idarəedici elementini seçir.

AdnQs-in üç tipi mövcuddur. Birinci tipə sayılan NPs kontekstində tək halda təsadüf olunur. İngilis *one* buna nümunə ola bilər; bu söz maddi isimlərə, cəm halda isimlərə və qeyri-nominal söz birləşmələrinə uyğun gəlmir. İkinci tip sayılan NPs cəm halda seçir. Yuxarıda sözü gedən *many* bu sinfə aid olan Q üçün nümunədir. Adnominal Q-yə aid olan axırıncı tip maddi və kəmiyyət xüsusiyyətlərindən, yaxud tək və cəm haldan asılı olmayaraq istənilən NP kontekstində işlənir. Bu tip kvantora misal kimi *quelque* fransız sözü nümunə ola bilər; *quelque* maddi isimlərə, tək və cəm halda olan sayılan isimlərə uyğun gəlsə də, nominal proyeksiyalarla müştərəklik təşkil etmir.

AdnQs və DQs hətta hərəkətin nominal sahəsi ilə məhdudlaşsa da, seçilmiş dəqiq fərq xüsusiyyətlərinə malikdir. Fərqlər kateqorial və teta seçimləri arasındakı müxtəliflik əsasında başa düşülə bilər.

AdnQs yalnız isim kontekstində işləndiyindən, onların kateqorial NPS seçimi tamamilə təbii və tədqiqat üçün o qədər də maraqlı deyil. Lakin bir cəhət diqqəti cəlb edir ki, AdnQs bərabər üç tipinin mövcudluğu cümlədə meydana çıxır.

Belə yekunlaşdırıla bilər ki, DQS teta – skalyar mövqeni seçir və bu səbəbdən də, onlar maddi isimlərin və cəm halda olan isimlərin iştirak etdiyi kontekstlərdə, yaxud müstəsna hallarda yalnız maddi isim kontekstlərində işlənir. Onlar tək halda maddi ismi olan kontekstlərdə iştirak edir, çünki sayılan isimlər tək halda skalyar argument mövqeyində olmur. AdnQs kateqorial cəhətdən NP [+tək hal], NP [+cəm hal], yaxud NP (yaxud, alternativ NumP [+tək hal], NumP [+cəm hal], yaxud NumP) seçir ki, bu da AdnQs üç tipinə uyğun gəlir.

AdnQs, NP üzərində üstün olan QP aparıcı mövqe tutur. AdnQ *beaucoup - many* onun yerinə QP spesifikasiatorunu təşkil edə bilər. AdnQs, bir qayda olaraq, dəyişmədiyinə görə, güman edirik ki, AdnQ-in aparıcı element statusu standart haldır. AdnQs-in əksəriyyəti maddi isimlərə, o cümlədən, toplu isimlərə birbaşa uyğun gələ bilər. Klassifikatorun daxil olunması həmin birləşmələrin mövcudluğunu özündə ehtiva edən klassifikatorlar və isimlər ümumi cəhətlərə malik olmalıdır və bu cəhətlər AdnQs-in idarəsi altında QP üçün müvafiq obyektə çevirir. Birinci mülahizə ondan ibarətdir ki, klassifikatorların özləri say ilə təsbit olunmuşdur.

Bununla yanaşı, klassifikatorların sonrakı təhlili göstərir ki, onları say ilə təsbit etmək lazım deyil. Biz ilk dəfə olaraq bildiririk ki, klassifikatorlar, hətta AdnQs ilə birləşsə də, sayın əlaməti olmadan da mövcud ola bilər. Cəm klassifikatorlar, həm də saylar sayılanın sintaktik əlamətlər kimi nəzərdən keçiriləcək.

Tək və cəm halı seçən AdnQ meyarları istənilən iki üsuldən birində tətbiq oluna bilər. Bir tərəfdən, ehtimal etmək olar ki, AdnQ ya əlamət [+tək hal], yaxud əlamət [+cəm hal] özündə ehtiva edən NP seçəcəkdir. Digər tərəfdən, bu AdnQs özündə hesablamının sintaktik əlaməti ehtiva edən (yəni konstruktor, yaxud say) funksional proyeksiyanı seçəcək. Bu miqdar vfrasası (CountP) özündə ya klassifikatoru, yaxud da say ilə qeyd olunmuş ismi birləşdirir. Cəm halı seçən AdnQ ya cəm hala, yaxud da klassifikator tərəfindən idarə olunan CountP köməyi ilə təyin oluna bilər.

Dissertasiyanın “Nəticə” hissəsində tədqiqat prosesində əldə edilmiş elmi müddəalar ümumiləşdirilmişdir:

1. NPs, yaxud VPs kontekstində müxtəlif kəmiyyət bildirən ifadələrə rast gəldiyimizdən Qs distribusiyasını NPs və VPs xüsusiyyətlərini (onları Qs ilə müştərək edə bilən cəhətləri) nəzərə almadan təhlil etmək mümkün deyil. Öz növbəsində, Qs-in tədqiqi nominal və verbal proyeksiyalar arasında oxşarlıq və fərqliliyi təyin etməyə imkan yaradır.

2. Sintaktik cəhətdən Q kateqorial seçimini özündə ehtiva edən QP funksional super strukturların bir hissəsidir. Qs teta seçimləri elə frazalarla birləşir ki, onlar kəmiyyət təsvirli hərəkət sahəsini təyin edir.

3. Müxtəlif növlü kvantorlar arasında daha geniş yayılmış dərəcə, yaxud DQs kvantorları ya adverbial, yaxud da adnominal ola bilər. DQs frazaların kateqorial xüsusiyyətlərindən asılı deyil, buna görə də, kateqorial seçim unikal səciyyəlidir. Onlar teta selektor kimi funksionallaşır və açıq arqument mövqeyinin mövcudluğundan asılıdır; bu kateqoriya miqyasını təyin edir. Bu, skalyar q-mövqeyidir, bu mövqeyə maddi isimlərdə, cəm halında olan isimlərdə, maddi və yaxud cəm interpretasiya iştirak edən VPs-lərdə təsadüf olunur.

4. Müxtəlif tipli Qs tədqiqi göstərir ki, adnominal və adverbial kvantorlar arasında asimetriya mövcuddur. Biz adverbial mövqələrdə Qs-in üç tipinə rast gəldik: adverbial istifadə edilən DQs, FQs və Q-zərf. VP-in köməyi ilə kvantifikasiya kimi müəyyənləşən yeganə Qs-dir ki, onlar DQs kateqoriyasından asılı deyil.

5. NPs və VPs müəyyən qədər fərqlənən kvantifikasiya xüsusiyyətlərinə malikdir. Hətta NPs və VPs q-mövqeyini özündə ehtiva etsə də, NPs və VPs baza xüsusiyyətlərinin əldə edilməsi yolları fərqlidir. Verbal sistemdə kəmiyyət kateqoriyasının aşkar analoqları yoxdur və kəmiyyət, yaxud məhdud VPs-lər maddi fel və kvant münasibətli ismi frazalar əsasında daha çox kompozisiya şəklində formalaşır.

Dissertasiyanın əsas məzmunu və elmi müddəaları müəllifin aşağıdakı məqalə və tezislərində əksini tapmışdır:

1. О дистрибуции квантификаторных выражений во французском языке // ADPU-nun Xəbərləri. Bakı: ADPU, 2014, № 3, s.252-254.
2. Вещественные и исчисляемые существительные во французском языке // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2014, № 4, s.88-91.

3. New trends in modern linguistic researches-possessiveness, mass and count properties / Digital Humanities. Материалы Международной научной конференции. Belgrad: 2015, с.65-66.
4. Когнитивная лингвистика и изучение селекционных свойств (сочетаемости) различных типов // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin actual problemləri. Bakı: BSU, 2015, № 3, s.66-70.
5. О формах репрезентации знаний в памяти человека и их организации для их оптимального использования // Filologiya məsələləri. Bakı: AMEA Əlyazmalar İnstitutu, 2015, № 8, s.173-177.
6. Усиление выразительности речи // Filologiya məsələləri. Bakı: AMEA Əlyazmalar İnstitutu, 2015, № 9, s.454-457.
7. Some characteristics of French and English fraseology // Scientific discussion. Praha, 2016, № 2, p. 40-45.
8. Специфические особенности квантификаторных выражений во французском языке // Philology. International scientific journal. Волгоград, 2016, № 3. p.106-110.
9. Технологии интенсивного обучения иностранным языкам как метод стимулирования коммуникативной компетентности / Обазование, наука и инновации. Материалы Международной научно-практической конференции. Севастополь: 2017, с.53-60.
10. Вещественные и количественные существительные в семантическом контексте // Мови и культура. Киев, 2017, № 19, с.379-387

ON THE DISTRIBUTION OF QUANTIFIERS IN FRENCH

Summary

The purpose of this thesis is to study the selectional properties of different types of Quantifiers (Qs) in relation to properties of the context in which they occur, within the framework of Government and Binding theory by Chomsky. It concentrates on the quantificational system of French.

The dissertation consists of the Introduction, three chapters, conclusion and bibliography.

The Introduction writes in a small hand the main purpose, the object, the methodology, the novelty, the theoretical and practical importance of the dissertation.

The first chapter entitled “The material and quantitative peculiarities of the nouns and verbs”. It states that there are two factors playing a role in determining these patterns: the selectional properties of the quantifying elements themselves on the one hand, and the characteristics of NPs and VPs, in the context of which Qs can be found, on the other. The results of this chapter will therefore be relevant for the study of quantifying expressions in general and for the investigation of differences and parallels between the nominal and the verbal systems in relation to quantification.

The second chapter – The forms of the realization of syntactical configuration, focus on properties of NPs and VPs which are relevant for the representation of quantity. The issue of quantity is tightly related to the mass/count distinction, which is in part motivated by the distribution of Qs. Degree quantifiers only combine with mass and plural expressions. Other Qs are restricted to plurals or to singulars.

In chapter 3 entitled The degree quantifiers and incomplete grade identification the mass/count distinction in the nominal and the verbal systems are studied and compared. It argues that quantity is represented in the thematic grid of both nouns and verbs, making part of the information contained in semantic representations available for syntax. This chapter mainly focusses uniquely on degree quantifiers (DQs). It gives an inventory of different types of DQs (much, for instance, is adjectival, and a lot derives from a classifier construction). DQs are analyzed as adjuncts which discharge an open scalar position. It also comments on the difference

between grades and quantities. The chapter addresses issues such as the position of the DQ with respect to adjectives, the role of the element de ‘of’ in *beaucoup de linguistes* ‘a lot of linguists’ and turns to typically adnominal Qs (AdnQs) and explains that AdnQs differ from DQs not only because they are restricted to the nominal system.

The Conclusion gives an overview of the main results of the study.

Çapa imzalanıb: 14.07.2017.
Format: 60x84 1/16. Tiraj: 100.

«Mütərcim» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi
Bakı, Rəsul Rza küç., 125
tel./faks 596 21 44
e-mail: mutarjim@mail.ru

